Obra lírica en dos actes
i quatre quadros

LLIBRE DE
Lluis Capdevila i R. Homedes Mundo

MUSICA DE
Manuel Blancafort

la falç al pun

4496

LA FALÇ

AL PUNY

(Obra lírica en dos actes
i quatre quadros)

LLIBRE DE

Lluis Capdevila i R. Homedes Mundo

MUSICA DE

Manuel Blancafort

Administració i venda:
LLIBRERIA VILELLA—BARBARÁ, 15
BARCELONA 1931

REPARTIMENT

Delfina	*Julieta Ferrer*
Alegria	*Carme Valor*
Mariangela	*Cecilia Gubert*
Coranada	*Rosa Marco*
Noya 1.ª	
» 2.ª	
» 3.ª	
Amadeo	*Joan Rossich*
Salvi, l'amo	*Sr. Panadés*
El vell Samuel	*Josep Llimona*
Caparrot	*Albert Cosin*
Un moso d'escuadra	*Josep Valor*
Un caporal	*Carles Garriga*
Conspirador	*Enric Gil*
»	*Josep Calvo*
»	*X. Fernández*

Segadors i gent de poble

Aquesta obra fou estrenada per la companyia lírico-catalana que dirigeix Josep Llimona al Teatre Nou, el mes de febrer de l'any 1931.

A Carles Albesa, a Xavier Vidal que ocupen tots dos un primer lloc en el nostre afecte, dediquem aquesta obra.

Els Autors.

ACTE PRIMER
QUADRO PRIMER

L'entrada d'una salzereda molt propera a la masia de l'amo Salvi. A la dreta, un grup, ja bastant espès, de salzers, i una roda de molí que ha esdevingut rústega taula. Al fons, un marge, uns pollancs i un rierol en el qual, de nit, s'hi emmirallen tremolant els estels.

Més enllà, rera uns prats verds, blanqueja la masia.

COMENÇA :

Encara és nit, però un dia de primers de juny comença a néixer. Al cel van fonent-se els estels. A l'entorn de la taula es mouen unes ombres misterioses : capes, berrets de copa o barretines, bastó de nusos o trabuc, botes d mitja canya o espardenyes de betes amb polaina. Són els conspiradors reialistes que han acudit a la crida de l'amo Salvi. Qui no ha acudit és ell. Caparrot, el seu home de confiança, el representa.

MUSICA

Núm. I

CAPARROT (*fent molt el valent*).

Senyors, ja apunta el dia ;
crec que hem conspirat prou.
S'ha dit el que s'havia
de dir : no hi ha res de nou.
Cal estar molt alerta,
no tinguem compassió :
si algun masó es desperta,
un bon cop de bastó !
Si els liberals sabien
que aquí ens havem reunit,
segur que ens donarien
a tots més d'un neguit.

Tornada

Guerra a ells i sempre guerra,
no els deixem aixecar el cap !
Ajupim-los fort a terra,
que es guardin els crits al pap.
I si algun d'ells se sent brau,
i vol buscar-te bronquina,
empunya la carrabina
i deixa'l blau !

TOTS.— I si algun d'ells se sent brau,
i vol buscar-te bronquina,
empunya la carrabina
i deixa'l blau !

II

CAPARROT.— Per a fer el poble feliç

608772

i dar-li fe i esperança,
diuen que vénen de França
cent mil fills de Sant Lluís.
Vénen tips i ben armats
i carregats d'heroisme
a imposar l'absolutisme
i a destruir llibertats.
Si els liberals tenen penes,
les penes els passaran
cridant: Visquen les cadenes
i el nostre bon rei Ferran!

Tornada

Guerra a ells i sempre guerra,
no els deixem aixecar el cap.
Ajupim-los fort a terra,
que es guardin els crits al pap.
I si algun d'ells se sent brau,
i vol buscar-te bronquina,
empunya la carrabina
i deixa'l blau!

(Una evolució que vol ésser misteriosa i resulta grotesca.)
(Fineix la música.)

PARLAT

CAPARROT.—I ara a dormir, que ja es fa de dia i per avui ja hem treballat prou.

CONSPIRADOR 1.º—Sí, perquè Salvi ja no deurà venir.

CAPARROT.—No; a les onze havia d'ésser aquí i són les tres.

CONSPIRADOR 1.º—Alguna mossa d'hostal deu haver-lo entretingut. O vés a saber si és a Barcelona amb alguna còmica de la Santa Creu.

CONSPIRADOR 2.º (*Amb molt respecte*).—Si és de la Santa Creu ja té disculpa.

CONSPIRADOR 1.º (*A Caparrot*).—Al teu amo li agrada massa la carn de faldilla.

CAPARROT.—Es la carn que li agrada més. Perquè pel que fa a la de l'olla, ni la tasta. Només beu, beu.

CONSPIRADOR 2.º—No sé pas que en farem d'aquest Salvi! Les dones i el vi el portaran a perdre.

CAPARROT.—Deixeu-lo estar a l'amo, que ja és prou gran i sap el que es fa. O al menys s'ho pensa, que vé a ésser el mateix. Ja sabeu la consigna: als francmaçons, garrotada; als que volen constitució i llibertat, garrotada; als que malparlen del nostre bon rei Ferran VII...

ELS CONSPIRADORS.—Garrotada!

CAPARROT.—Això mateix! Veig que m'heu entès. Sou més vius del que em pensava. I au, via, via, que es fa clar, i no convé que els del poble sàpiguen que conspirem. I demà a les onze aquí sens falta, a tornar-hi.

CONSPIRADOR 3.º—Però que hem de conspirar cada dia?

CAPARROT.—Ja ho crec! Cada dia! Per a fer pràctica!

CONSPIRADOR 3.º—I no podríem conspirar amb claror?

CAPARROT.—No, home, no! No veieu que al poble ho sabrien de seguida?

CONSPIRADOR 2.º—Si ja ho saben, però ens deixen estar per ximples.

CONSPIRADOR 3.º—Jo ho deia perquè tant conspirar a les fosques no em prova. Tinc dolor, sabeu? i amb tanta conspiració i tanta rosada encara en tinc més.

CAPARROT.—El dolor no té importància!

CONSPIRADOR 3.º—Per vós, no.

CAPARROT.—Cal que us sacrifiqueu per la causa.

CONSPIRADOR 3.º (*Amb còmica resignació*).—Què hi farem, doncs! Resignació i fora!

CONSPIRADOR 1.º—Au, anem, anem!

CAPARROT.—A les onze de la nit aquí altra vegada. (*Els conspiradors s'emboliquen amb les capes per a no ésser vistos si topen amb algú, i surten per l'esquerra cantant el motiu d'abans.*)

CONSPIRADORS.—I si algún d'ell se sent brau
i vol buscar-te bronquina,
etcc., etc.

(*Una pausa. Així que es veu sol, l'aire ferotge de Caparrot desapareix com per miracle.*)

CAPARROT.—Mira que un home tan tranquil com jo haver de fer de papu! Em sembla que amb tanta conspiració hi faré poca broma! Això si no em guanyo un fart de garrotades dels liberals i em desfan la figura! (*Per la dreta vé Coronada, que és la serventa de més confiança i autoritat del mas de Salvi. Ha passat ja els quaranta, és vermella i rodona com una poma, i té molta pressa en casar-se. En oir la remor de passes diu Caparrot, amb còmic espant*): Ai, que són els liberals! (*Ja és dia clar. Canten ocells i el sol daura les cimes d'unes muntanyes llunyanes.*)

CORONADA (*Entrant*).—Sóc jo, la Coronada... Qui hi ha aquí?

CAPARROT (*Apart*).—Maleïda sigà la vella! Ja et coronoria jo! (*Alt.*) Qui hi ha d'haver? En Caparrot! Bona nit!

CORONADA.—Bon dia, deus voler dir.

CAPARROT.—Doncs he dit bona nit.

CORONADA.—Que encara no has anat a dormir?

CAPARROT (*Que s'adorm dret*).—No... Vull dir, sí... Es a dir, vull dir que no sé què vull dir. (*S'adorm.*)

CORONADA.—Sembles un sereno. Mira que tan vetllar no et pot ésser bo.

CAPARROT.—Ja ho miro, però qui paga mana.

CORONADA.—I el teu amo?

CAPARROT.—També vetlla, però per a vetllar es busca millor companyia que la meva i em deixa a mi a la serena. (*S'adorm.*)

CORONADA (*Amb una còmica efusió*).—Amb tanta serena et rovellaràs. (*El no respon. S'ha adormit. Ella l'abraça i li diu*:) Caparrot! Caparrotet meu!

CAPARROT (*Despertant espantat*).—Eh! Què és això? Els liberals!

CORONADA.—No, Caparrotet! Sóc jo, la Coronada.

CAPARROT.—Vós me feu més por que els liberals!

CORONADA.—Ah, si em volguessis creure! No te'n faria ningú de por. Series amo, amo de tot el meu! I pensa que tants anys servint a Salvi, tinc un bon bossot!

CAPARROT.—Amb aquest programa sí que no farem res. No sóc home que es pugui comprar amb diners jo.

CORONADA.—Doncs, amb què se't pot comprar, Caparrotet de sucre candi?

CAPARROT.—Amb una cosa que a vós, Coronada, ja se us ha acabat: amb amor. I que, mireu! (*Indicant, amb el rostre resplendent d'alegria, vers la dreta.*) Aquella que vé en té per a donar i per a vendre.

CORONADA (*Amb despit i fingint menyspreu*).—L'Alegria, la serventa de Salvi? Aquesta et darà pa!...

CAPARROT.—De pa ja me'n dóna l'amo. Ella em donarà altra cosa!

CORONADA.—Sí, és cert que és més jova que jo. Però pensa que l'ésser jova no té cap mèrit. I pensa que gallina vella fa bon caldo.

CAPARROT.—El caldo guardeu-lo pels malalts!

CORONADA (*Anant-se'n per l'esquerra*).—Desagraït! Et fas molt el desmenjat. Però ja caurràs! (*Surt.*)

CAPARROT.—Deurà ésser si m'adormo. Però el que és ara no m'adormiré pas. (*Entra Alegria, serventa del mas, amb sis serventes.*)

ALEGRIA (*A les noies que l'acompanyen*).—Caparrot!—Mira-te'l! Si ja us ho deia que el trobaríem.
NOIES.—Sí que ho és!... Sí!... Si que ho és!... Caparrot!... Caparrot!
CAPARROT (*Volent abraçar Alegria*).—Quina alegria tinc de veure't, Alegria!
ALEGRIA.—Fuig d'aquí! Deixa'm estar.
CAPARROT.—Dóna'm una abraçada, dona!
ALEGRIA.—No, que t'adormiries, i no puc dur tant de pes!
CAPARROT.—No ho creguis! Veien-te, em passa la son i m'esvaloto.
ALEGRIA.—Doncs, no t'esvalotis i ves-te'n a dormir, que això és la lluna.
CAPARROT (*Fregant-se d'ulls com aquell que no hi veu*).—Ho era. Ara em penso que és el sol.
ALEGRIA.—Que ho dius per mi?
CAPARROT.—I doncs per qui vols que ho digui, reina dels gitanos?
ALEGRIA.—Ep, tu! No ofenguis, que encara no som casats!
CAPARROT.—Però ho serem, dona!...
ALEGRIA.—No pas si t'adorms.
UNA NOIA.—Ai sí! Tindràs un marit que semblarà empeltat de marmota.
UNA ALTRA.—I un marit amb son no va enlloc.
UNA ALTRA.—Per a què serveix un marit que dormi?
UNA ALTRA.—Per a buscar-li substitut, vet aquí.
ALEGRIA.—Calleu, calleu vosaltres, que un cop casat ja es despertarà.
CAPARROT.—Ja ho crec que em despertaré! Sobre tot de nits! (*Tranzició.*) Que potser t'has enfadat? Era una floreta!
ALEGRIA.—Doncs aquestes floretes guarda-les per la Coronada.
CAPARROT.—Maleïda vella!...
UNA NOIA.—Ja sabem que et pretén...
UNA ALTRA.—I que t'ha donat paraula de matrimoni...
UNA ALTRA.—I que ha dit que et deixaria tot el seu...
CAPARROT (*Còmicament enfadat*).—Que s'ho guardi.
ALEGRIA.—Potser sí que aquesta son tan estranya que t'ha agafat d'una temporada ençà és perquè a les nit festeges amb ella.
CAPARROT.—Calla! De nit amb la Coronada! Si deu fer més por que de dia.
ALEGRIA.—Es ben trist feinejar tot el sant dia esperant la nit per a festejar... i que el festeig no vingui!

MUSICA

Núm. 2.—*Dueto i cor*

ALEGRIA, CAPARROT, COR DE SEGONES TIPLES

ALEGRIA.—
Ai, la vida del pagès
si n'és de trista!
Més trist al món no hi ha res,
cosa mai vista!
Llevar-se a punta de dia,
quan és més dolça la son,
vestir-se, un Ave-Maria,
i a cercar l'aigua a la font.
Encendre foc de seguida,
que els mossos han de marxar;
tenir la taula amanida
i preparat l'esmorzar.
I quan ja tothom es fora,
desfer els llits, anar al corral,
i esperar que toqui l'hora
de dinar, com a l'hostal.

TORNADA

Ai, la vida del pagès
si n'és de trista!

Més trist al món no hi ha res,
cosa mai vista!
Tot treballa al nostre entorn:
l'home, la dona, la rella,
la falç, el càvec, el forn,
la filosa de la vella.
Tot treballa al nostre entorn,
(*A boca tancada.*)
Uh, uh, uh, uh,
l'home, la dona, la rella,
(*A boca tancada.*)
Uh, uh, uh, uh,
fins que a l'apagar-se el forn
(*A boca tancada.*)
Uh, uh, uh, uh,
s'encén la primera estrella.

II

CAPARROT.— Però quan és arrivada,
ben fosca i muda, la nit,
amb l'última caixalada
els amos se'n van al llit.
I llavors, més bufones
que mai i enceses d'amor,
al balcó surten minyones
a cercar el festejador.
I tota la nit és plena
d'estrelles i de cançons.
L'amor ja no és una pena
sinó un florir d'illusions.
I el festejador que salta,
perquè no li vé d'uns pams,
la mossa besa a la galta,
i fan pasqua abans de rams!

TORNADA

Ai, la vida del pagès
no és pas tan trista,
ni a casa ni a cal francès
si un home té vista.
Amb una noia al costat
que sigui jova i bonica,
i a la taula el plat posat,
sempre es fa bona musica.
Amb una noia al costat,
(*A boca tancada.*)
Uh, uh, uh, uh,
que sigui jova i bonica
(*A boca tancada.*)
Uh, uh, uh, uh,
i a la taula el plat posat
(*A boca tancada.*)
Uh, uh, uh, uh,
sempre es fa bona musica.

ALEGRIA I NOIES.—Tot traballa al nostre entorn
CAPARROT.— Amb una noia al costat.
ALEGRIA. CAPARROT I NOIES (*a boca tancada.*)
uh, uh, uh, uh,
ALEGRIA I NOIES.—L'home, la dona, la rella.
CAPARROT.— Que sigui jova i bonica.

ALEGRIA, CAPARROT I NOIES (*a boca tancada.*)
uh, uh, uh, uh,
ALEGRIA I NOIES.—Fins que a l'apagarse el forn.
CAPARROT.— I a la taula el plat posat.
ALEGRIA, CAPARROT I NOIES (*a boca tancada, i anant-se'n*)
uh, uh, uh, uh,
ALEGRIA I NOIES.—S'encén la primera estrella.
CAPARROT.— Sempre es fa bona musica.

(*Amb els últims compassos han sortit per la dreta. Fineix la música.*)

(*Una pausa breu. Per l'esquerra, a cavall, arriva Salvi, l'amo. Es un home d'uns quaranta cinc anys, d'especte altiu i superb. Parla sembre amb to comminatori com el que està acostumat a manar i a ésser obeït. Naturalment, el tipus resulta poc simpàtic. Vesteix a la manera dels pagesos rics de l'època. Com si, en arrivar, hagués vist al seu criat, crida amb una gran veu autoritària.*)

PARLAT

SALVI.—Caparrot!... Aquí... (*Corrent entra Caparrot.*)
CAPARROT (*Molt humil*).—Aquí em teniu, senyor. (*Apart.*) Està vist que avui tampoc podré dormir.
SALVI (*Descavalcant*).—Hi ha res de nou?
CAPARROT.—Res de nou. (*S'adorm.*)
SALVI.—I els companys? Han vingut? (*Amb un crit.*) *No dormis.*)
CAPARROT)*Despertant-se*).—No dormo!
SALVI.—Què t'he preguntat?
CAPARROT.—Si havien vingut.
SALVI.—Qui?
CAPARROT (*A punt de dormir-se*).—No ho sé.
SALVI.—Els companys!
CAPARROT.—Tota la nit han estat aquí. Se n'acaben d'anar.
SALVI.—Què han acordat?
CAPARROT.—Tornar avui.
SALVI.—Hi ha algun perill?
CAPARROT.—Cap. Al poble als apostòlics ens tenen per ximples.
SALVI.—Els ximples són ells, que es creuen que la Constitució els ha de salvar i volen fer una degollina com la dels francesos del noranta tres. Però no els valdrà.
CAPARROT (*Adormint-se*).—No, senyor! No els valdrà!
SALVI.—Hem d'exterminar tot el que faci pudor de liberalisme!
CAPARROT.—Ho hem d'exterminar, sí.
SALVI.—S'ha comentat la meva absència?
CAPARROT.— (*Que s'havia adormit*).—Com? Ah, sí! S'ha comentat i no gaire favorablement per a vós. No us han xiulat les orelles?
SALVI.—No m'ha xiulat res!
CAPARROT.—Diuen que no essent-hi vós fan poca feina. I que millor estarien al llit que aguantant la rosada.
SALVI.—Altres coses pitjors hauran d'aguantar. El poble s'esvalota i vol ésser amo. I si el poble és amo, què serem nosaltres?
CAPARROT (*Mig adormit*).—Això, què serem nosaltres?
SALVI.—El món est perdut. Ens haurem de llençar a defensar la religió i el rei.
CAPARROT.—Això! Això està bé! Vós al camp... i jo em quedaré a guardar la masia. (*Apart.*) A veure si així puc dormir d'una vegada!
SALVI.—I prou conversa! Aquesta tarda, en havent dinat, enganxaràs la tartana i aniràs a Barcelona, al convent, a cercar la meva filla. Amb l'obligació que has d'ésser aquí abans no es faci fosc, perquè de nit els camins de Collcerola són perillosos.
CAPARROT.—Està bé, senyor.
SALVI.—Jo m'he entretingut a Barcelona amb uns companys...

ALEGRIA.—Ja els meu!

CAPARROT (*Amb una gran por i amb un gran crit*).—Ai! Ajudeu-me, que em volen matar!

MUSICA

Núm. 6

Dueto.—Alegria i Caparrot

ALEGRIA.— T'has espantat?
CAPARROT.— No, dona, no.
ALEGRIA.— Has tingut por?
CAPARROT.— T'ho has figurat.
ALEGRIA.— Pensa que si fos així
jo no et podria estimar.
Vull que sàpigues matar
i que sàpigues morir.
I vull que diguin de mi:
quin home té més valent!
Tremola tota la gent
quan de casa el veu sortir.
D'un cop de puny mata un ruc,
bufa i mata un liberal.
Sempre va armat amb punyal,
tres pistoles i un trabuc.

Tornada

Tremola
i esmola
el punyal. Siga's valent!
Coratge,
salvatge,
fes mal sense mirament.
I mata'm d'una abraçada
i d'una besada
ardent!

(*Una breu i graciosa evolució.*)

II

CAPARROT. Que t'ho has cregut?
ALEGRIA.— Potser que no.
CAPARROT.— Jo no tinc por!
ALEGRIA.— Ai, que ets barrut!
CAPARROT.— Jo sóc un home valent
que sols disfruta matant.
Quan tothom està plorant
és quan estic més content.
Ple de suor i ple de fang
i quan ja tothom és mort,
llavors per a enfortir el cor
em bec un vas ple de sang.
Ja veus quin home tindràs.
Saps com et coneixeré?
Per les senyals que et faré!
I ben tova et quedaràs!

Tornada

Tremolo i esmolo
el punyal. Sóc molt valent!
Coratge,
salvatge,
faig mal sense mirament
i et mato d'una vegada
i d'una besada
ardent.

Tremolo
i esmolo
Tremola
i esmola
el punyal. Siga's valent.
Coratge
Salvatge
faig mal sense mirament
I et mato d'una vegada
fes mal sense mirament .
I mata'm d'una vegada
i d'una besada
ardent.

(Novament l'evolució d'abans, ara més accentuada i còmica, i Alegria se n'entra a casa. Fineix la música. Caparrot es queda adormit com abans. Una pausa. De la casa ve Salvi. S'apropa a Caparrot i el desperta sacsejant-lo.)

PARLAT

CAPARROT (*Cantant, perquè es pensa que és Alegria qui el desperta*).—Tremolo i esmolo!

SALVI.—Què cantes ara, idiota?

CAPARROT.—Ah! sou vós, amo Salvi?

SALVI.—Sí. Et necessito.

CAPARROT (*Fregant-se els ulls amb els punys com les criatures*).—Així caldrà que em desperti. (*Després d'un moment de la mímica ja indicada.*) Ja està.

SALVI.—Em convé que t'arribis al camp dels segadors i em facis venir la dona del cap de colla.

CAPARROT.—Aquella més maca? Tira peixet!

SALVI.—Calla, idiota!

CAPARROT.—Gràcies, amo Salvi. Sou molt amable. (*Cambiant de to.*) Però i com me les apanyaré per a fer-la venir?

SALVI.—Busques qualsevol excusa. La qüestió és que vingui.

CAPARROT.—I el seu home, què hi dirà? Mireu que em sembla que també té mal gènit. Per què no hi aneu vós, que sou l'amo?

SALVI.—Perquè vull que hi vagis tu. I el seu home no n'ha de saber res.

CAPARROT.—No sé perquè em sembla que rebré. I això no m'agradarà gaire perquè l'Alegria es pensa que sóc molt valent.

SALVI.—Deu tenir pa a l'ull, l'Alegria. Au, depressa!

CAPARROT.—I si us veu la vostra filla?

SALVI.—Es al jardí amb l'Alegria i la Coronada. Depressa!

CAPARROT (*Apart*).—Es veu que no tinc altre remei que anar-hi. (*Anant-se'n.*) Aquest amo Salvi m'encarrega unes coses que em fan menys gràcia que si em rasquessin l'esquena amb una estora. (*Surt per l'esquerra. L'amo Salvi s'amaga entre els arbres de la dreta. Una pausa molt llarga. Entra Delfina per l'esquerra. Mira a l'un costat i a l'altre. Posat d'intranquilitat i d'engúnia. S'asseu. Mira al seu entorn. Salvi surt d'entre els arbres i es planta davant d'ella, que s'aixeca apressadament i intenta fugir.*)

SALVI (*Barrant-li el pas*).—Per què fuges? T'he fet cridar per a què m'escoltessis... Sóc l'amo!

DELFINA.—Per amo que sigueu no m'heu de dir res que no pugui escoltar-ho el meu marit.

SALVI.—Deixa'l estar el teu marit! Ni mai que t'hi haguessis casat!... (*Apropant-se a ella amb la veu ofegada per la mala passió que el devora.*) El meu turment és pensar que ets d'ell, i jo voldria que fossis meva! Jo t'estimo, sóc ric...

DELFINA (*Amb supèrbia*).—Guardeu-vos la vostra riquesa. Jo no sóc una cosa que es vengui!

del mas. A l'esquerra, els segadors, Andreu i Delfina.)

MUSICA

Núm. 4.—*Cançó d'Andreu i Cor*

ANDREU.— Quan els camps estan daurats
i s'encenen de roselles,
a caminar hem començat
a la llum de les estrelles.
Pels camins vinga cantar
així que apuntava el dia.
Goig noble del treballar
que a l'home dóna alegria.
Bell treball del segador
que, sota la soleiada,
fa que, amarat de suor,
hi hagi pa per l'hivernada.
Pa de la taula del ric,
pa que es podrà donar als pobres,
i que es donarà a l'amic
i als ocells, si n'hi ha de sobres,
Quan els camps havem segat
retornem vers l'altra serra
amb un cant de llibertat
que extremeix tota la terra.
Cantar! Cantar i treballar!
L'home que al treballar canta
fa tornar la feina santa
i és, més que mai, català.

TORNADA

Segador que vens de lluny
del plà, del riu i la serra;
segador, la falç al puny,
que ha arrivat juny
i ja és daurada la terra!

(Crits de «viscaO». «Visquen els segadorsO»
(Fineix la música.)

PARLAT

SALVI (*Als seus*).—A callar tothom! (*Als segadors.*) Us torno a donar la benvinguda. Els camps us esperen (*A Andreu.*) Però a tu, no. A tu no et vull. Et conec d'altres anys, i et sé un home perillós, un heretge, un revolucionari.

ANDREU.—Jo sols sóc un home que es guanya el pa que es menja. I hi tinc més dret que molts amos!

SALVI.—A fora, he dit!

SEGADOR 1.º—Si no el voleu a ell no ens quedarem nosaltres.

SEGADOR 2.º—No es quedarà ningú si no el voleu a ell.

SEGADOR 3.º—L'heu de voler, perquè és el nostre cap de colla.

SALVI (*Que ha estat mirant a Delfina amb insistència.*) I aquesta dona?

ANDREU.—Es la meva.

SALVI (*Somrient amb crueltat*).—Ah, Això és altra cosa. Així... ja pots quedar-te. (*Als segadors.*) I no us penseu que m'hagin fet por les vostres paraules. A l'amo Salvi no li fa por res, no li fa por ningú.

MUSICA

Num. 4 bis

Final primer.—Reminiscència

ANDREU (*Mirant l'amo Salvi amb rancúnia i cantant en to de menaça*):
Segador que véns de lluy,
del pla, del riu i la serra;
segador, la falç al puny,
que ha arribat juny

i ja és daurada la terra!

(Crits de: Visca! Visca! Els segadors! Molta alegrois, molta animació.)

TELO

QUADRO SEGON

L'era davant de la masia, un xic allunyada de la masia. Al fons, però sense ocupar més que la dreta del fons, hom veu part de la façana de la casa: La porta en arc, emmarcada per una passionera; una finestreta enreixada al costat; al peu de la finestra, un banc de pedra; damunt la porta, un balcó. Al 'esquerra, un marge, sota el qual hom suposa que hi ha un camí que travessa part de la salzereda que hem vist en el primer quadro.

Al fons, la muntanya de Montserrat.

COMENÇA

Es al caure la tarda. Encara hi ha sol, però és un sol de crepuscle. El cel té un blau profund. La casa és tota vermella del sol ponent. Lluny, Montserrat resplendeix com una joia. En escena, assegut en un pedrís de l'era, hi ha l'amo Salvi. S'oeix, llunyà, el cant dels segadors.

MUSICA

Núm. 5.—*Cant interior i cançó de Salvi*

HOMES I DONES.—Sega que sega que segaràs,
passen les hores, passen els dies,
i se'ns enduen dols i alegries.
Sega que sega que segaràs!
Sega que sega que segaràs.
Or fet espigues sega la dalla;
la dona canta, l'home treballa.
Sega que sega que segaràs.

(En una pausa del cant llunyà, diu:)

SALVI.—La dona canta! Canta per ell, pel vil segador, i no per mi, que sóc l'amo! *(Recomença el cant.)*

HOMES I DONES.—A punta de dia,
amb el cant del gall.
reneix la masia,
comença el treball.
A la salzereda
hi ha un bon rossinyol.
Matinada freda,
daurat raig de sol.
Els blats fan onades,
fan onades d'or.
Quan ja són segades
se'ns alegra el cor.
Ens sua la cara
i el sol cau de ferm,
però la suor d'ara
serà pa a l'hivern.

Tornada

Sega que sega que segaràs
passen les hores, passen els dies,
i se'ns enduen dols i alegries,
sega que sega que segaràs!
Sega que sega que segaràs.
Or fet espigues recull la dalla,
la dona canta, l'home treballa,
sega que sega que segaràs!

(Al cant dels segadors uneix ara Salvi el seu cant:)

SALVI.— L'he vista de bon matí

i per primera vegada.
És una dona casada
prô haurà d'ésser per a mi.
Hi he vist un encís tan fort
que sé em farà tornar enrera.
Es com si la primavera
se m'hagués entrat al cor.
Seguen i canteu cançons!
Com se seguen les espigues,
qui pogués segar fatigues,
qui pogués segar passions!
Es teva i serà per mi
(Menaçant amb el puny clos vers on canten els segadors:)
i si algun obstacle hi poses,
l'amo Salvi no vol noses
de ningú en el seu camí!

Tornada

Canta que canta que cantaràs,
dona bonica, rosa d'un dia,
brasa de carn, llum d'alegria.
Canta que canta, meva seràs!

Fineix la música

(Entra per l'esquerra el Vell Samuel.)

SAMUEL.—Bones tardes, amo Salvi.

SALVI.—Veniu de molt lluny?

SAMUEL.—Tot el sant dia que camino.

SALVI.—I on heu anat?

SAMUEL.—A Montornés, a Vilanova de la Roca...

SALVI.—Què diu la gent?

SAMUEL.—De què?

SALVI.—Dels liberals, del rei Ferran, de la santa aliança.

SAMUEL.—No me'n parlen d'aquestes coses. Com saben que no m'interessen.

SALVI.—Doncs us haurien d'interessar.

SAMUEL.—Per què? Això és cosa vostra, de gent que vol figurar i manar. I dels que no volen ésser manats més. Però, jo? Jo sóc un pobre de camins que, per no tenir no tinc ni gos que em faci companyia. No el podria mantenir perquè el sant no dóna per tant.

SALVI.—Vós, si vólguéssiu, em podríeu servir.

SAMUEL.—Jo? I com?

SALVI.—Escoltant les converses de la gent i repetint-me-les per a què jo pogués saber quins són els dolents i quins els bons.

SAMUEL.—Qui ho sap quins són els dolents i quins els bons!... Altrament, no serveixo jo per això, amo Salvi. No serveixo per espia. Busca-te'n un altre, que jo això no ho faré mai. *(I surt pel fons dreta, suposant-se que es dirigeix a alguna de les dependències de la masia.)*

SAUVI.—Maleït siga el vell! Així em paga l'eixopluc i el pa que li dono. *(S'oeix, cada vegada més proper, el picaroleig d'un cavall i el rodar d'un carruatge. A poc la veu de Caparrot.)*

CAPARROT *(A dins)*.—Bo, Sultana, bo, que ja hem arribat!

SALVI.—La meva filla! *(Entren Caparrot i Mariàngela. Es una noieta de setze anys, pàllida i d'aire tímid. Va abillada com una senyoreta.)*

CAPARROT.—Ja som aquí, amo Salvi!

SALVI.—Mariàngela!

MARIANGELA.—Pare! *(S'abracen.)*

SALVI *(A Caparrot, que s'ha adormit dret, com sempre)*.—Heu tingut bon viatge.

CAPARROT.—Com?

SALVI.—Desperta't! Sembles de guix! T'adorms a tot arseu!

CAPARROT.—A tot arreu menys al llit, que és on em creia que la gent dormia.

MARIANGELA.—No el renyis, pare!

SALVI.—No el renyo. (*A Caparrot.*) T'he preguntat si havíeu tingut bon viatge.

CAPARROT.—Ah, sí! Però a última hora m'ha fet por venir per Collcerola i Valldoreix, i hem vingut per baix. I no us penseu: al Coll de Montcada m'ha semblat veure una partida de gent que m'ha fet pudor de cremat.

MARIANGELA.—Pare! Per què tenia tanta por Caparrot? Per què m'ha dit que si sabien que era criat teu el matarien? Tant odi et tenen? Per què et tenen odi? Tu no ets pas dolent!

CAPARROT.—Per vostè, no, senyoreta Mariàngela.

SALVI.—Ni per tu tampoc, em penso!

CAPARROT (*Molt atribulat*).—Ni per mi tampoc, no.

SALVI.—Deixa'l dir i no en facis cabal. No en facis mai cabal: és tan beneit com abans d'anar-te'n.

MARIANGELA (*Sempre parlant amb una gran dolceso*).—No el tractis així, pare. Es criat teu, però també és un home.

SALVI.—Ho sembla.

CAPARROT.—Gràcies.

SALVI.—I quan no t'agradi ho deixes.

CAPARROT.—Mai! I si després d'estar acostumat a un amo que em tracta malament em trobava un que em tractés bé? No m'hi sabria acostumar! (*Entren Alegria i Coronada, fent grans escarafalls.*)

CORONADA (*Abraçant a Mariàngela*).—Mariàngela!

ALEGRIA (*També abraçant-la*).—Senyoreta Mariàngela!

CORONADA (*Apart, per Caparrot*).—Ai, aquest home! Com em fa patir!

CAPARROT.—Ara podré dormir una estona. (*S'adorm dret.*)

CORONADA (*Contemplant amb goig a Mariàngela*).—I que bonica que ha tornat la nostra reineta!

MARIANGELA (*Somrient*).—Encara m'estimes tant, Coronada?

CORONADA.—I qui no t'ha d'estimar, criatura, si ets tan gentil i tan bona? Ja has fet bé en venir, menuda! Hi feies molta falta en aquesta casa! Ara, amb tu aquí, ja sé jo qui posarà seny. (*Ha dit això amb molt mala intenció i esguardant significativament a Salvi.*)

MARIANGELA (*Amb estranyesa, al seu pare*).—Què vol dir, pare?

SALVI (*Malhumorat*).—Deixa-la estar, que aquesta és tan beneita com el Caparrot.

CAPARROT (*Despertant-se*).—Eh?... Què passa?... (*Tornant-se a adormir.*) Ah, no... No m'ho diuen a mi.

SALVI (*A Coronada*).—I tu tanca el bec si no vols que te'l tanqui jo d'una garrotada.

MARIANGELA (*Esporuguida*).—Pare!

SALVI.—I pobra de tu si sé que li omples de fum el cap. (*Cambiant de to.*) I a casa, que Mariàngela deu venir cansada.

MARIANGELA (*Molt dolçament*).—No us enfadeu, pare! (*El besa.*)

SALVI (*Amb aspre tendresa*).—Amb tu, no, criatura. Amb tu l'amo Salvi és un altre home.

CORONADA.—Anem, anem.

ALEGRIA (*Per Mariàngela, anant-se'n amb ella i Coronada vers la casa*).—Està un xic pàllida... No trobeu, Coronada?

CORONADA.—I és clar! El convent... Els bons aires d'aquí li tornaran els colors a la cara.

(*Desapareixen les tres dones en direcció a la casa. Salvi les segueix. Una pausa. Ja no queda sol, però, hi ha, encara, plena claror de dia. De la casa torna a venir Alegria. Es dirigeix a Caparrot, que dorm: el contempla un moment, somriu, i, de sobte, se li llença al damunt cridant:*)

CAPARROT (*Apart*).—Amb uns companys que devien dur faldilles.
SALVI.—I ara estic cansat.
CAPARROT (*Apart*).—Oh, ja, ja!
SALVI.—I els segadors?
CAPARROT.—Encara no són aquí. Aquest matí deuran arribar.
SALVI.—Au, Via, doncs! Que vull esperar que arrivin! (*Surten els dos per la dreta. Una pausa llarga.*)

(*Per l'esquerra arriben Andreu i Delfina. Andreu és el cap de colla dels segadors. Delfina, la seva dona. Vénen suats, plens de fadiga. Delfina s'asseu al peu de la taula.*)

ANDREU (*Amb la veu plena de goig*).—Ja hem arribat, Delfina Mira la masia.
DELFINA.—Gràcies a Déu! Ja no podia més!

MUSICA

Núm. 3.—*Duo*

DELFINA I ANDREU

ANDREU.— Amb el primer raig de sol,
acaba la caminada:
tantes llegües de camí
i un alè de matinada.
Ací hi han camps a segar
ben bé per mitja mesada.
Després de tant caminar
trobaràs casa parada.
Podrem dormir ja a cobert
i no sota l'estelada.
Als vespres ens estarem
tots dos sols a la porxada.

DELFINA.— Mira el Mas, tot blanc i en pau.
Ja és lluny la nostra muntanya.
El cel em sembla més blau
després de la caminada.
Aquest any és el primer
que amb tu vinc ja amb tu casada,
i amb l'amor meu et faré
menys penosa la jornada.
Déu faci que al meu costat
sols hi trobis alegries.
Treballant junts i cantant
seran més bells nostres dies.

TORNADA

ANDREU.— Cançons d'ànima noble,
cançons que canta el poble,
heu nascut de l'amor.
Flors del mar i la serra,
cor altiu de la terra,
com les flors feu olor.
Olor de pagesia,
olor de rebeldia,
olor de lleialtat.
Les cantaven els avis
i avui en nostres llavis
teniu regust de llibertat
i eternitat!

TOTS DOS.— Olor de pagesia,
olor de rebeldia,
etc., etc.

(*Fineix la música.*)

DELFINA.—Algú s'apropa.

ANDREU (*Mirant vers la dreta*).—Sí, un home vell.

DELFINA.—Del mas?

ANDREU.—Del mas, no ho sé... (*Entra el vell Samuel per la dreta. Porta un alt bastó de crossa del que pengen uns rosaris i unes medalles. Porta damunt del pit i penjada al coll per una corretja, una mena de capsa on guarda una talla de Sant Antoni. Al costat un gran sarró per a les almoines. Ample barret negre damunt d'un mocador molt virolat lligat al cap. En veure a Andreu i Delfina es detura. Andreu el saluda.*)

ANDREU.—Bon dia, avi.

SAMUEL.—Bon dia ens doni Déu. A fe que aneu ben matí pel món.

ANDREU.—Venim de lluny.

SAMUEL.—De molt lluny?

ANDREU.—Del Priorat. I vós?

SAMUEL.—Jo sóc d'ací.

ANDREU.—Del mas de l'amo Salvi?

SAMUEL.—No. No en vol l'amo Salvi de vells a casa seva. Ni en tinc cap d'amo, jo. Només tinc un company: aquest. (*Senyalant el Sant.*) I ell i jo anem fent i passant anys.

ANDREU (*Com fent memòria*).—Sí, ara em sembla recordar...

SAMUEL (*Mirant-lo*).—I jo també.

ANDREU.—Vós sou el santer de Sant Iscle que corre aquesta rodalia demanant caritat per Sant Antoni.

SAMUEL (*Molt senzill i sense gota d'impietat*).—I què s'ha de fer, quan s'és vell i et llencen de tot arreu? Demanar caritat pel sant, i, ja que no hi ha ningú més, que el Sant ens mantingui! (*Andreu riu. Delfina sols somiru.*) Això no és pas un pecat. I els Sants, quan no ens volen els amos, bé ens han d'ajudar als vells que ens hem quedat sols i pobres. (*Amb una lleu tranzició.*) Però jo també et conec a tu. Tu ja hi havies estat altres anyades per aquestes terres. Si no m'erro venies amb els segadors abans.

ANDREU.—I amb els segadors vinc ara. Sóc l'Andreu.

SAMUEL.—Ara faig memòria! L'Andreu, sí. Aquell segador tan esvalotat, aquell que movia tanta guerra.

ANDREU (*Rient*).—L'únic que gosava plantar cara a l'amo Salvi. Encara és tan ferreny?

SAMUEL.—Un xic més que l'any passat. (*Mirant a Delfina.*) I aquesta noia?

ANDREU.—Es la meva dona.

DELFINA.—Per a servir-vos.

ANDREU.—M'hi vaig casar el dia de la Mare de Déu de Montserrat i ara fem el viatge de nuvis. Com que som pobres l'hem fet a peu.

DELFINA.—Però, amb una alegria, avi!...

SAMUEL.—Has fet mal fet de portar-la al Mas de l'amo Salvi.

ANDREU.—I això?

DELFINA (*Amb por*).—Per què?

SAMUEL.—Perquè és massa jova i bonica! (*Comencen a entrar grups de segadors, entre ells algunes dones, poques, per l'esquerra. Per la dreta vénen Alegria, Coronada, les Serventes, Caparrot, i, per fi, Salvi.*)

ALEGRIA (*Entrant amb les noies*).—Ja són aquí! Els segadors! Ja són aquí els segadors!

CORONADA (*Entrant*).—I no esvalotis, dona, que no n'hi ha per tant! Que no veus que amb aquests crits despertaràs al Caparrot?

CAPARROT (*Entrant amb Salvi*).—Són els segadors, amo Salvi! Els segadors!

SALVI.—No necessito que m'ho diguis, que bé prou els he vist. (*Als segadors.*) Benvinguts siau a casa meva! (*A la dreta s'han collocat Salvi, el vell Samuel, Caparrot, Alegria, Coronada, les serventes i els mossos*

digueu-li, perquè sóc bona,
i estimarlo,
i, si no ve, sé morir.
Ocells que pel cel voleu
amb una alegra volada,
ocells que en el bosc canteu,
al meu bon amor digueu
que em tenen empresonada!

(Fineix la música. Cau abatuda al seient de pedra que hi ha al peu dels arcs. A la porta de l'esquerra apareix Coronada.)

PARLAT

CORONADA.—Altra vegada, plorant?

DELFINA.—Sou vós, Coronada?

CORONADA.—Vaja, vaja, que sembla mentida. No n'hi ha per tant, dona!

DELFINA.—El que em sembla mentida és que vós em dieu això!

CORONADA.—T'ho dic a fi de bé! Es una llàstima que et facis malbé els ulls plorant!

DELFINA.—Si sabia que això havia de durar gaire, si sabia que el meu home, l'únic que té dret a mirar-me a la cara, no havia de venir a treure'm de mans de l'amo Salvi... *(Senyalant els seus ulls.)* ¿Els veieu? Doncs, me'ls arrancaria per a no veure el que em volta!

CORONADA.—Vaja, vaja, et torno a dir que no n'hi ha per tant. Aquí a la masia del Salvi no s'hi està pas tan malament.

DELFINA.—Vós, potser no.

CORONADA *(Cada vegada més insinuant, però sempre parlant amb molt de compte).*—I la companyia de Salvi no és tan dolenta com te penses...

DELFINA.—Deixeu-me estar, Coronada, deixeu-me estar.

CORONADA.—No t'ho pensis. Sola, estàs trista i avorrida. I l'amo Salvi et vol alegra i satisfeta.

DELFINA.—No me'n parleu de l'amo Salvi.

CORONADA *(Després d'un moment de dubte).*—Es veritat que tu ets una dona casada, i una dona casada mereix tots els respectes... Però si no fos així, si fossis lliure... *(Més insinuant que mai.)* L'amo Salvi val més que molts joves... Es galan, és ric, és generós, i ha fet la sort de moltes noies de la rodalia que avui són ben casades!...

DELFINA *(Després d'esguardar un moment a la vella).*—Escolteu, Coronada. No sé si he d'estar molt temps en aquesta casa, de la que ja voldria haver sortit. Però mentre hi sigui us agrairé que no em parleu com m'haveu parlat.

CORONADA *(Defensant-se feblement, en veure's descoberta).*—Dona, jo ho deia a fi de bé. *(Entra el vell Samuel per la dreta. Ha oït les últimes paraules de Coronada.)*

SAMUEL.—Mentida.

DELFINA *(Amb alegria).*—Sou, vós, Samuel?

CORONADA *(Malhumorada).*—L'esgarria cries!

SAMUEL *(A Coronada).*—No sé de què parlaves, però mentida. Tu no pots dir res a fi de bé.

CORONADA *(Molt enfurismada).*—Si sabessiu la gracia que em fa veure-us! I l'alegria que tindré el dia que no us vegi!

SAMUEL.—Ja procuraré que aquesta alegria trigui.

CORONADA *(Ja desemmascarant-se).*—I tu, creu-me; pensa en el que t'he dit. *(Surt per l'esquerra.)*

SAMUEL.—No hi pensis i ho encertaràs.

DELFINA *(Amb una gran agitació).*—No temeu, Samuel. Sols tinc vida i energies i engúnies per a pensar en el meu Audreu. Què sabeu d'ell?

SAMUEL.—Alegra't, Delfina! Sé moltes coses, i totes bones! Sé que ha pogut burlar la vigilància dels Mossos de l'Esquadra; sé que ha acon-

seguit despistar-los i el cerquen per Sant Pere de Terrassa quan n'és ben lluny; sé que ha pogut parlar amb els seus companys els segadors; sé que, com això és nèt de tropes, ell vindrà aquí perquè necessita entrar a la casa...

DELFINA (*Amb una alegria infinita*).—Oh, Déu meu!

SAMUEL.—... i sé que ja ha vingut, que ja és aquí, que vol parlar amb tu, i als teus braços el deixo! (*Als arcs del fons apareix Andreu. Salta a la porxada i estreny en els seus braços a Delfina.*)

DELFINA (*Molt pàllida, amb una gran emoció, amb els ulls plens de llàgrimes*).—Andreu!

ANDREU.—Delfina meva!

SAMUEL (*Anant-se'n per la dreta*).—Jo no seré lluny i vigilaré. Cal estar alerta.

MUSICA

Núm. 10.—*Duo Delfina i Andreu*

DELFINA.— Estimat Andreu,
estimat cor meu,
a la fi torno a ésser lliure.
Ja mort t'he plorat
i ara al meu costat
novament et sento viure.

ANDREU.— Oh, muller lleial
que has vençut el mal,
muller que al llot no es resigna.
Amb el teu dolor
creix el meu amor
perquè ets honesta i e stdigna.
En veure'm lluny del teu costat
i en sapiguer-te empresonada,
la meva vida s'ha acabat
com una roja flamarada.
Sols m'aguantava un odi fort:
que Salvi m'acceptés baralla
i cara a cara, a cop de dalla,
obrir-li el pit, partir-li el cor.

DELFINA.— Com m'ha turmentat
l'innoble malvat
que em tenia presonera.
No haguéssis vingut
i hauria caigut
en els seus braços de fera.

ANDREU.— Ara per ell tot s'ha acabat
i ha de pagar la traïdoria.
Més fort que l'amo és el criat,
de la justícia arriva el dia.
Com t'ha ultratjat, bé prou sabia
que ha de pagar molt car l'ultratge.
Ja s'ha acabat nostre esclavatge.
Salvi! Ni Déu t'ha de salvar!

(*Fineix la música.*)

PARLAT

DELFINA.—Però, Andreu!... Com t'has atrevit?... Venir així, en ple dia!

ANDREU.—Em convenia entrar a la casa, i per la porta no podia ésser... Però no temis, no m'ha vist ningú... Els blats m'han amagat i el vell Samuel m'esperava. Ara la teva llibertat és cosa de poques hores. Jo no em mouré d'aquí fins que sigui el moment.

SAMUEL (*Apareixent, a la porta de la dreta*).—Depressa! L'amo Salvi puja l'escala!

ANDREU.—Adéu! (*Els esposos s'abracen. Andreu i el vell Samuel des-*

altres, senyoreta! No li volem cap mal al vostre pare! Tingueu pietat!

SALVI (*Als mossos, per Delfina*).—Agafeu aquesta dona i tanqueu-la a la casa! Em responeu d'ella amb la vida! (*Tres mossos agafen a Delfina.*)

DELFINA.—No! Andreu! Andreu!...

ANDREU (*Amb un gran crit*).—Venjança! Companys!

SEGADORS.—Venjança!...

(*Van a barallar-se. Les dones, menys Delfina, s'interposen entre uns i altres. Gran aldarull.*)

ANDREU.— Segador que vens de lluny,
del pla, del riu i la serra,
segador, la falç al puny,
que ha arribat juny
i d'odi és plena la terra!

SEGADORS.—Venjança! A ell! Al traïdor! A l'amo! Mori!...

(*Compareix un escamot de Mossos d'esquadra.*)

MOSSO PRIMER.—Detureu-vos!

CAPORAL (*Molt respectuosament*).—Què passa, amo Salvi?

SALVI (*Senyalant Andreu*).—Aquest home, que ha renegat del nostre rei Ferran! Es un heretge, un home perillós! (*Parla un moment en veu baixa amb el Caporal.*)

ANDREU.—Mentida! Vil!

DELFINA.—No l'escolteu, que ens vol perdre!

SALVI.—Treieu-lo de les meves terres!

CAPORAL (*Als mossos*).—Ja ho heu sentit! Fora!

MOSSOS.—A fora, doncs! (*Els Mossos d'esquadra, apuntant el fusell, com els de la masia, es dirigeiren al grup de segadors. Delfina es debat desesperadament, cridant.*)

CAPORAL (*A Andreu*).—Entrega't (*Dos Mossos agafen a Andreu i l'empenyen vers la dreta. Els de la masia no deixen d'apuntar als Segadors.*)

SEGADORS (*Amb un sol clam*).—Andreu! Nosaltres venim amb tu!

ANDREU (*Entre els Mossos d'Esquadra*).—No; vosaltres aquí! Vetlleu per la meva dona! (*A Salvi.*) I tu... Tu pensa que tornaré i pagaràs amb la vida!

DELFINA (*Desesperadament*).—No! No!

EL VELL SAMUEL (*A Salvi*).—Ets un home odiós, amo Salvi! Ets un miserable!

LA VEU D'ANDREU (*Lluny*).

Segador que vens de lluny,
del pla, del riu i la serra,
segador, la falç al puny,
que ha arribat juny
i és plena d'odi la terra!

DELFINA (*Amb un gran crit*).—Andreu! Andreu!...

FI DE L'ACTE PRIMER

ACTE SEGON

QUADRO PRIMER

Una galeria amb arcs a la masia de Salvi. Les parets blanques de calç i amb sòcol blau. El sostre inclinat i amb vigues enormes, en les quals fan niu les orenetes. A la dreta hi ha una porta. A l'esquerra, una altra. Al costat de la porta de la dreta, una caixa de núvia. Al fons, al peu de les arcades, un banc d'obra, blanc de calç com la paret. Per les arcades s'enfila una passionera i es veu un paisatge amable de camps i muntanyes. A la paret de l'esquerra hi han penjats uns garbells, uns sarrons i una escopeta.

COMENÇA

Primeres hores de la tarda. El sol bat de ple. En escena hi han les Serventes i Alegria repassant roba blanca, de la qual en

tenen un gran cove al davant. I, ja se sap : com és començament d'acte, mentre cusen canten.

MUSICA

Núm. 8.—*Cançó d'Alegria, Noies i Caparrot*

ALEGRIA.— L'amor té una veu tan dolça
que a tots ens fa dir que sí,
i perquè ningú no el senti
li obrim els braços quan diu :
Bonica, tant que t'estimo
i tu no em vols estimar.
Tantes coses que et demano
i tu res em vols donar.
Si em deixes entrar a la cambra
tan solament una nit,
jo t'omplenaré de roses
tot el voltant del teu llit.
Si ta mare et preguntava :
De qui és aquest nin formós?
L'he trobat al peu d'un marge,
és el fill dels segadors.

NOIES.— Si la mare et preguntava :
de qui és aquest nin formós?
L'he trobat al peu d'un marge
i n'és fill dels segadors.

(*Del cove, per entre la roba, treu el cap Caparrot, i diu el final, d'un to marcadament grotesc, i mentre les dones criden.*)

CAPARROT.— Busca la lluna en un cove
veies si la trobaràs,
vés a enredar a ta germana
que a mi no me'enredaràs !

(*Salta del cove.*)

PARLAT

NOIES.—Si és el Caparrot ! Sí que ho és ! El Caparrot ! El Caparrot !...

ALEGRIA (*Finfint una gran indignació, però escapant-se-li el riure*).—Ai, grandíssim ! Què hi feies aquí dins?

CAPARROT.—Ja t'ho pots figurar : dormir.

ALEGRIA.—I en un cove has de dormir?

CAPARROT.—Ja no ho sé, on s'ha de dormir ! He sentit dir que la gent com cal dorm en una mena de cosa que en diuen llits, i fins em sembla que jo també hi he dormit alguna vegada. Però d'això ja fa molt temps, d'abans de tota aquesta murga de constitucionals i apostòlics i els cent mil fills de Sant Lluís, que, vaja, per tractar-se d'un Sant em sembla que són masses fills !

NOIA 1.ª—Calla !

NOIA 2.ª—No siguis heretge !

NOIA 3.ª—Amb els sants no hi vulguis bromes !

ALEGRIA.—Amb qui no n'has de voler és amb l'amo Salvi. Si et sentia !

CAPARROT.—Què m'ha de sentir ! Té massa feina amb la dona del segador.

NOIA 1.ª—Ai, sí ! Sembla que li hagi entrat un ram de follia.

ALEGRIA.—I això es pot fer? Es pot tenir una dona segrestada?

CAPARROT (*Donant-se molta importància*).—Avui dia, es pot segrestar tot el que es presenti !

NOIA 1.ª—Però això no està bé !

CAPARROT.—Bé ho deu estar quan ho fan i ho deixen fer !

NOIA 2.ª—Són els que manen.

ALEGRIA.—I no tenen por que, amb tant manar i tan ajupir el pobre, hi hagi una revolució com la de França?

CAPARROT.—No, dona, no ! Aquí no en farem mai de revolucions, no-

més les fan els amos, els que manen. Som uns bèns i tenim molta llana. El dia que volguéssim cridar, a garrotades ens farien tornar al corral.

ALEGRIA.—Al corral?

CAPARROT.—Sí, dona! No t'he dit que érem uns bèns? Doncs, al corral! Ells esquilant-nos, i nosaltres deixant-nos esquilar passem la vida.

NOIA 1.ª—Però el que fa l'amo Salvi amb la Delfina!...

CAPARROT.—El que li fa rai! Pitjor és el que li vol fer!

ALEGRIA.—Pobra Delfina! A mi em fa una llàstima!

NOIA 2.ª—I a mi!

NOIA 3.ª—Deu ésser tan trist estar allunyada de l'home que s'estima!

NOIA 1.ª—Pobra Delfina!

NOIA 2.ª—Pobra Delfina!

NOIA 3.ª—Pobra Delfina! (*A la porta de l'esquerra apareix en Salvi.*)

SALVI (*Durament*).—Valdrà més que us planyeu vosaltres. Ella no és digna de llàstima.

ALEGRIA (*Volent-se disculpar*).—Amo Salvi...

SALVI.—Prou!

ALEGRIA (*Apart*).—Ai, quin home! Sembla empeltat d'eriçó.

CAPARROT (*Volent fer el valent*).—No la tracteu així, que és la meva promesa i...

SALVI.—I què n'he de fer jo, imbècil, que sigui o no lo teva promesa?

CAPARROT.—Teniu raó, teniu raó... No he dit res, sabeu, amo Salvi? No he dit res.

ALEGRIA (*Mentre les noies recullen el cove i la roba, a Caparrot, apart*).—I que n'ets de covard!

CAPARROT (*També apart*).—No, dona! Ho he fet perquè no s'enamori de tu.

ALEGRIA.—De mi? Que s'atreveixi i li desfaig la fesomia per molt amo que sigui.

SALVI.—I vaja, prou gandulejar!

ALEGRIA.—No gandulejàvem, amo Salvi...

SALVI.—I prou replicar! A fora!

ALEGRIA.—Estàvem cusint...

SALVI.—Aneu a cosir a l'infern!

CAPARROT.—A l'infern aquest temps hi deu fer molta calor, amo Salvi.

SALVI (*Amb una mirada terrible*).—Encara ets aquí?

CAPARROT (*Esporuguit*).—Ja me'n vaig, ja me'n vaig, amo Salvi... (*A les noies.*) Anem, noies, anem, que avui està més coent que un romesco de mariner! (*Surten les noies i Caparrot. Una pausa breu. Salvi passeja agitadament per l'ampla porxada. Inconscientment, es passa la mà pel rostre. Inconscientment murmura unes paraules.*)

SALVI.—La febre em devora... Aquesta dona m'ha embruixat... Es la primera dona que s'ha negat a ésser meva. Reira de Déu! Es que ja no és ningú l'amo Salvi? Es que no sóc el senyor d'hisendes i vides? Quindaltabaix hi ha hagut al món per a que això sigui possible? (*Per la dreta entra Mariàngela. En veure al seu pare es detura un xic esporuguida.*)

MARIANGELA.—Pare...

SALVI.—Ets tu?... Entra... Per què no entres? També et faig por a tu? Digues: també et faig por?

MARIANGELA.—Sí, pare; no us vull enganyar: a mi també em feu por.

SALVI.—Doncs no me n'has de tenir.

MARIANGELA.—Però us en té tothom.

SALVI.—Perquè tothom no és la meva filla.

MARIANGELA.—Jo voldria que a tots, a tothom, estimessiu com a la vostra filla.

SALVI.—Això no pot ésser...

MARIANGELA.—Quin record més trist en guardaré d'aquestes vacances!

SALVI.—Per què?

MARIANGELA.—Perquè... Perdoneu-me, pare... Perquè he descobert que sou dolent!

SALVI.—No! Calla! No vull que siguis tu qui m'ho digui! Que m'ho diguin els altres, però tu, no! Tu, no!

MARIANGELA.—Si fossiu bo no em faríeu sofrir.

SALVI.—Què dius? Que jo et faig sofrir a tu?

MARIANGELA.—Sí: fent sofrir a Delfina. (*Salvi, baixa el cap i calla.*) Per què la teniu a casa contra la seva voluntat? Per què convertiu la casa on havia viscut la mare en una presó?

SALVI.—Calla! Calla! De ningú aguantaria aquestes paraules.

MARIANGELA.—No us plau escoltar-les, ja ho sé. Si m'estimessiu com dieu les escoltaríeu i deixaríeu lliure a Delfina. (*Salvi, molt pàllid, calla obstinadament.*) Penseu que és una dona casada; que no teniu cap dret damunt d'ella; que cometeu un abús retenint-la lluny del seu marit; que això que feu amb ella i amb ell és un crim i que, per fort i poderós que avui sigueu, els crims els castiga Déu.

SALVI.—No! No! Tu què saps!... Calla!

MARIANGELA.—Penseu en el que sofreix, pobra dona.

SALVI.—Pensa en el que, per culpa d'ella, sofreixo jo. No la defensis.

MARIANGELA (*Canviant de tàctica*).—Si no la defenso! Si és que tinc por.

SALVI.—Por?

MARIANGELA.—Sí, de vós. Sols us tinc a vós al món i si us mataven... (*Es tapa la cara amb les mans horroritzada.*)

SALVI.—No temis per mi. Estic acostumat a jugar-me la vida, me l'he jugada moltes vegades, i he guanyat sempre!

MARIANGELA.—No em tranquillitzareu, pare, no! Tinc por, tinc por!... Si veiéssiu els segadors com jo els veig, si els sentíssiu com jo els sento!... Volen venjar-se! Estan decidits a tot, si no deixeu anar a Delfina.

SALVI.—No, això, no! Deixar-la mai. L'amo Salvi fóra un covard si això feia! I no ho sóc pas un covard, reïra de Déu!

MARIANGELA.—Calleu! Delfina! Vé cap aquí.

SALVI.—Anem-se'n, doncs! Amb tu no la vull veure. (*Surten per l'esquerra. A poc per la dreta entra Delfina. S'apropa als arcs del fons, esguarda els camps daurats de sol, sospira.*)

DELFINA.—Un dia més, Senyor! Un dia més en aquesta presó! Un dia més sense saber res d'ell, del meu Andreu, ni si és viu ni si és mort! (*Canten ocells.*)

MUSICA

Núm. 9.—*Cançó de Delfina*

Ocells que pel cel voleu
amb una alegra volada,
ocells que en el bosc canteu
al meu bon amor digueu
que em tenen empresonada.
Voleu vosaltres per mi,
que a mi em lliguen les cadenes
de les penes,
i digueu-li el meu sofrir.
Vosaltres sabeu on és,
on pateix i es desespera,
i on espera
potser no veure'm mai més.
Que no tingui cap rezel
digue-li, perquè sóc bona,
i sóc dona
que sempre seré fidel.
Digueu-li que sé sofrir

SALVI (*Amb menysprau*).—Tu què sap[illegible] Si [illegible] tot té un preu... (*Amb una brusca transició.*) Com te dius?

DELFINA (*En la que sempre s'observa una actitud de por*).—Delfina.

SALVI.—Delfina! Es bonic aquest nom, bonic com tu, menys esquerp que tu... I aquest home que t'acompanya és el teu?

DELFINA.—El meu, sí! Doncs què us havíeu pensat?

SALVI.—Res. Si hagués pensat alguna cosa ja no t'hauria preguntat. Fa molt que hi ets casada?

DELFINA.—Del passat abril.

SALVI.—I l'estimes?

DELFINA.—Si no l'estimés no m'hi hauria casat.

SALVI.—Jo també t'estimo.

DELFINA.—Calleu-vos-ho. Dient-m'ho m'ofeneu.

SALVI.—L'amor no ofèn mai, dona. L'amor és goig de la carn i llum del cor, complaença i alegria.

DELFINA.—Calleu! Tinc un home!

SALVI.—I què? Jo en tinc molts, i el teu també, perquè el pago. I a tots els mano, perquè sóc l'amo.

DELFINA.—L'amo del seu treball, no de la seva vida.

SALVI (*Irat*).—L'amo de tot, reïra de Déu! (*Delfina, esporaguida, es fa un pas enrera. Salvi afegeix endolcint un xic la veu.*) Ja t'he dit que sóc ric!

DELFINA.—I jo us he dit que no em venia.

SALVI.—Quin pervenir és el teu al costat del teu home? Misèria, fred i fam! Treballar com una bèstia durant l'estiu, per a no tenir un mos de pa que dur-te a la boca a l'hivern, quan els camins són blancs de neu. Mentre que amb mi, si el deixaves, ho tindries tot: bones robes de seda, bones unces a l'arca, arracades d'or i pedres fines, bona taula i bon llit.

DELFINA (*Fugint dels braços d'ell*).—No! Calleu! Sou un mal home! Em feu fàstic!

MUSICA

Núm. 7.—*Duo i concertant*

SALVI (*Agafant-la d'un braç*).
No fugis! T'he fet cridar
no pas per a què fugissis!

DELFINA.—
Tinc por que m'ha de passar
amb vós una gran desgràcia.

SALVI.—
Vina, no cridis. Et vull
tenir aquí a la meva vora.
L'amo Salvi sempre cull
les flors de què ell s'enamora.

DELFINA.—
No sé pas què voleu dir,
ja us he dit que em feu basarda,
i us donarà un què sentir
la vostra ànima corvada.

SALVI.—
Calla! Deixa'm estar a mi.
Una vida regalada
per tu jo puc escollir,
enc que siguis maridada.

DELFINA.—
Calleu, nostramo, calleu!
Les vostres paraules cremen.
Deixeu-me anar, que em perdeu.
Mireu que els segadors vénen.

SALVI.—
Que vinguin! Lligada am mi,
que sense tu no puc viure!
(*Intenta abraçar-la.*)

DELFINA (*Desfent-se de l'abraçada.*)
No, això mai! Oh, quin sofrir!

No sóc una dona lliure.

SALVI.— Vina! Vina amb mí! Calla!
Res no et podrà defensar
si el teu amor em falla
de mi t'has de recordar!

DELFINA.— No! No!
Amo Salvi em feu por.
Fugiu, deixeu-me viure
sota el cel blau
lliure
i en pau!

(*La música d'aquest duo ha d'ésser molt expressiva. Ell ha de perseguir i acorralar la dona. La dona ha de fugir i defensar-se. Ara, finida la música, ell i ella resten un moment esguardant-se fit a fit com dos enemics. Segueix la música.*)

MELODRAMA

SALVI (*Lívid d'ira*).—Doncs, reïra de Déu, de res et serviran els teus menyspreus! Ja que no a les bones, seràs meva a les males! A l'amo Salvi no hi ha qui li faci la llei!

ANDREU (*Entrant de sobte per l'esquerra*).—Això us penseu vós, però aneu errat!

SALVI.—Ah! m'espiaves? M'has sentit? Millor! Així no t'hauré de donar explicacions.

DELFINA.—Andreu! (*S'ha abraçat al seu home. Comença a fosquejar.*)

ANDREU.—Sou un brètol! Al pit per comptes de cor, hi teniu un grapat de fang!

SALVI.—Ja saps amb qui parles? Ja saps que sóc l'amo?

ANDREU.—Aquí no hi han amos ni servents. Aquí sols hi ha una dona ofesa, i jo, que vinc a venjar-la!

SALVI.—Et faré treure com un gos: a garrotades.

ANDREU.—Pareu compte, que us hi va la vida! (*Empunyant la falç, que rellueix sinistrament a la claror del capvespre.*)

DELFINA (*Horroritzada*).—No, Andreu! No, que et perds! (*Cridant.*) Aquí! Veniu, companys! Veniu!

SALVI.—No em vull embrutar les mans amb un home com tu.

ANDREU.—Veig que a més de traïdor ets covard!

SALVI.—Els meus mossos et treuran! (*Cridant.*) Aquí tothom! Amb armes! (*Vénen de la masia set o vuit mossos. Alguns vénen amb escopetes. Amb ells s'hi barregen les serventes.*)

VEUS.—Què és? Què passa? L'amo Salvi! Sí, és l'amo Salvi! Es baralleu! Andreu! Els segadors! Els segadors!

DELFINA (*Anant d'Andreu a Salvi*)—Per Déu!... Amo Salvi, que ens perdeu! Tingueu compassió!

SALVI (*A Andreu*).—Ho veus, infeliç, com sóc el més fort? Ara qui et defensarà?

ANDREU.—Qui? Els meus germans! Els segadors! (*Amb una gran veu.*) Segadors! Defenseu el cap de colla! (*Per l'esquerra compareixen grans colles de segadors. Vénen espitregats i amb la falç al puny. Els dos bàndols—el de l'Andreu i el de l'amo Salvi—s'esguarden amb odi. Per la casa vénen Mariàngela, Coronada, Alegria i Caparrot.*)

MARIANGELA (*Llençant-se espaordida als braços del seu pare*).—Pare! Què et volen fer, pare?

ANDREU.—No li volem fer res, senyoreta. Ens ha ofès, ens ha menaçat... i ens defensàvem!

MARIANGELA.—Pare! Sigues bo!

SALVI.—Deixa'm, tu, deixa'm! (*Alegria i Coronada emparen a Mariàngela.*)

CAPARROT.—Vaja, està vist que avui no podré dormir!

DELFINA (*Llençant-se als peus de Maringela*).—Tingueu pietat de nos-

apareixen per la dreta. Delfina, retuda per tantes emocions, es deixa caure defallida al banc de pedra. Per l'esquerra entra Salvi.)

SALVI (*Després d'un moment d'esguardar en silenci a Delfina*).—Per fi et trobo sola.

DELFINA.—Jo no tenia cap desig de què m'hi trobéssiu. (*S'aixeca.*)

SALVI.—No te'n vagis. Escolta'm.

DELFINA.—Per què? Si sé ja el què voleu dir-me, si m'ho heu dit tantes vegades des de què em teniu empresonada a casa vostra.

SALVI.—De tu depèn el que aquesta casa no et sigui presó.

DELFINA.—Si de mi depèn, ja està bé com està.

SALVI.—Una paraula teva et faria mestressa de tot.

DELFINA.—No espereu que la digui, doncs.

SALVI.—Demana'm tot el que vulguis.

DELFINA.—Sols podria demanar-vos una cosa, que vós no em donaríeu: la llibertat.

SALVI.—No, això, no! Això mai! Mai havia trobat cap dona com tu, mai havia desitjat tant a una dona com et desitjo a tu! M'has embruixat, Delfina! M'has embruixat! Però seràs meva! Si no de grat per força! I demà mateix ho seràs!

DELFINA.—I per què demà i no avui, si tan valent sou amb les dones indefenses?

SALVI.—Perquè demà la meva filla torna al convent.

DELFINA.—Demà serà massa tard.

SALVI.—Massa tard?

DELFINA.—Sí, massa tard. Demà seré lliure.

SALVI (*Rient amb menyspreu*).—I qui t'haurà llibertat?

DELFINA.—Els segadors! Els segadors i el seu cap de colla, l'Andreu, el meu home, que s'ha pogut escapar i ronda la casa i ve a matar-vos.

SALVI.—Els segadors? El teu home? No em facis riure! (*El vell Samuel entrant per la dreta.*)

SAMUEL.—Amo Salvi...

SALVI (*Irat*).—Qui us ha donat permís per a entrar?

SAMUEL.—Ningú. O bé, sí; jo, que me l'he pres.

SALVI.—I per què?

SAMUEL.—Perquè els segadors són a baix i volen pujar a parlar-te.

SALVI.—Ara no els puc escoltar.

SAMUEL.—Doncs és ara precisament que volen ésser atesos.

SALVI.—Ja us he dit que no puc. Sóc l'amo.

SAMUEL.—Però els amos també esconten.

SALVI.—No pas si estan amb una dona.

SAMUEL.—Aquesta dona que està amb tu valdria més que la deixessis.

SALVI.—Amb quin dret goseu intervenir en les meves coses?

SAMUEL (*Tranquil i sever*).—Amb el dret que em dona la meva vellesa; amb el dret que em dóna la meva serenitat; amb el dret que em dóna el saber que a mi no em pots castigar; amb el dret que em dóna el tractar-se d'una dona honesta, fidel al seu marit.

SALVI.—No n'hi han de dones fidels al marit.

DELFINA.—Canalla! Que no has tingut mare, tu?

CAPARROT (*Entrant ràpidament, espantat, per l'esquerra*).—Amo Salvi! Amo Salvi! Els segadors! Els segadors! Que pugen!

SALVI (*Descompost*).—Treu-me aquesta dona d'aquí! Depressa! Em respons d'ella amb la vida. (*Caparrot s'apropa a Delfina. Aquesta, després d'un gest imperceptible del vell Samuel com dient-li que obeeixi, segueix a Caparrot i els dos entren a la porta de la dreta. Gairebé al mateix temps entren per l'esquerra els segadors capitanejats per Andreu.*)

SALVI (*En veure a Andreu*). Tu, altra vegada?

ANDREU (*Avençant*).—Jo sempre vinc a cercar el que és meu, el que tu, l'amo, el senyor, el defensor del rei i de Déu, volies robar-me.

SALVI.—Fora de casa meva! (*Girant-se al seu entorn en el moment que entra Caparrot.*)

ANDREU.—Què cerques? Els teus homes? No vindran, encara que els cridis no obeiran la teva veu. Els tenim lligats i amordassats a tots (*L'amo Salvi somriu.*) I no per por, no, que no en tenim de ningú: ni de tu, sinó perquè no els facis matar. Ara vas a pagar totes les teves salvatjades, senyor! Ara vas a pagar tots els teus crims, amo! Ara vas a pagar totes les teves injustícies, botxí!

SALVI (*Anant a la paret d'una revolada i intentant despenjar l'escopeta*).—Tinc armes per a defensar-me.

ANDREU Nosaltres també, jo també (*Empunyant la falç que rellú sinistrement.*) Aquesta: la falç, que talla espigues i talla caps!

MUSICA

Núm. 11.—*Cançó d'Andreu*

ANDREU.—
Contra l'amo que envilia
el bon nom de l'home humil,
contra el senyor que feria
el nostre amor amb mà vil;
contra tots els que a esclavatge
l'home pobre han condemnat,
ens revoltem amb coratge
i amb un clam de llibertat.
I com d'aquest clam us rèieu
i odiàveu el qui era esclau
i el nostre dolor no vèieu...
guerra als que no voleu pau!
Quan no ens voleu respectar,
i us rieu dels nostres mals
i som com una desferra
que tothom pot trepitjar,
tenim la falç!
Tenim la falç, segadors de la terra,
tenim la falç!

TORNADA

SEGADORS (*Brandant les falçs.*)
Quan no ens volen respectar,
etc., etc.

II

Som gent pobra, gent del poble
que treballèm i sofrim,
però tenim un cor noble:
armes, no que no en tenim.
Les armes són destinades
a dur-les sols els senyors,
els d'hisendes mal guanyades,
els rics, els vils i els traidors.
Però també tenim una eina
per remeiar els nostres mals:
aquesta, la de la feina,
que és eina i arma: la falç.

TORNADA

Quan no ens voleu respuectar
i us rieu dels nostres mals
i som com una desferra
que tothom pot trepitjar,
tenim la falç!
Tenim la falç, segadors de la terra,
tenim la falç!

SEGADORS.— Quan no ens voleu respectar.

PARLAT

SALVI.—Acabem! Què voleu?

ANDREU.—Volem justícia!

SEGADORS (*Amb un gran clam*).—Justícia!

SALVI.—D'això no en venem en aquesta casa.

SAMUEL.—Para compte en les teves paraules, amo Salvi. Tingues seny. Demanen el que és just, el que és seu!

SALVI.—No tenen res seu! Sóns uns bandolers!

ANDREU.—Vil! Tu què saps qui som!

SAMUEL.—
Els segadors de Catalunya
són els més nobles que al món hi ha,
si al juny la mà la falç empunya,
tot l'any la boca sap cantar.
Cantar pel pla i per la carena,
cantar en les cendres de la llar,
cantar per amagar la pena
de no tenir per als fills pa.
Pa que han guanyat suant els pobres
i que vosaltres us mengeu;
del qual no en dareu ni les sobres,
i a les bèsties les llençareu.
I treballen tot el sant dia
fins a la nit en els camps d'or,
i canten i seguen amb alegria
sense veure que hi deixen sang del cor.
I es resignen a la pobresa
i al goig de viure, i treballant,
tenen l'orgull de l'honradesa
i l'orgull d'ésser catalans.
Catalunya del cel de festa,
Catalunya dels camps daurats,
Catalunya de la ginesta,
Catalunya dels fills honrats.
Però quan voleu ajupir-los
amb despotisme de tirans,
però quan voleu envilir-los
i amb la sang d'ells renta's les mans:
quan us penseu tenir prou força
per trepitjar el pobre i l'honrat,
i torça el que no podeu torça:
la seva santa llibertat,
llavors s'encenen els seus cants
i es tornen ira
en boca dels segadors catalans.
Mira!...

MUSICA

Núm. 12

(*Fosc a l'escenari, un moment. Quan torna a fer-se la llum hom veu, a tot fons, l'escenificació plàstica del popular quadro d'Estruch. Amb Andreu, als seus braços hi ha Delfina. A l'altra banda Salvi està lluitant amb uns segadors. En aquest moment entra Alegria i diu a Salvi.*)

ALEGRIA.—La vostra filla! Han robat la vostra filla!

SALVI (*Desfent-se dels braços dels segadors, caient agenollat i implorant amb tràgica desesperació*).—La meva filla, no! Torneu-me la meva filla! La meva filla, no segadors! Es la meva vida! Es la meva vida!... (*Molt lent, el*

TELO

ACTE SEGON

L'ESCENA :

Un camp de blat segat de poc. Encara hi han les garbes apilades. La planura daurada i rossa s'extén fins l'horitzó. I a l'horitzó, lluny, Montserrat.

COMENÇA

Ja és dia clar, però encara no ha eixit el sol. Es la matinada del dia de Sant Joan. Vénen per l'esquerra unes parelles d'enamorats. Van de bracet, molt junts i es parlen a l'orella. Entre ells Caparrot i Alegria. Canten i evolucionen discretament. Amb la cançó se'n van, abraçats, per la dreta. Les notes de la cançó es perden al lluny.

MUSICA

Núm. 13

Cor d'enamorats amb intervenció d'Alegria i Caparrot

TOTS.— Matinet de Sant Joan,
que fa olor de ginesteres,
amb el sol es va apagant
la flama de les fogueres.
Passen les noies cantant
l'amor nou en el cor tendre.
Els amors d'avui seran
demà un grapadet de cendra.
Però els amants diuen : què hi fa
que demà sigui marcida?
No hem de pensar en el demà,
collim la flor de la vida!

ALEGRIA I CAPARROT :
Ai nit d'amor i alegria,
nit de cançó i foc encès!
Hem sortit de la masia
dos, i potser tornem tres!

ALEGRIA.— Sóc feliç!

CAPARROT.— Estic content!

ELS DOS.— I em sembla que, pel que veig,

TOTS.— després d'anar a casament
també haurem d'anar a bateig.
II

TOTS.— I ho haurem d'agrair al sant
del foc i de la ginesta :
de cada bes fa un infant,
de cada cançó una festa.
Cantant i saltant fogueres
besant-nos en mig del fum,
les espurnes volanderes
semblaven cuques de llum.
I quan eixa dolça nit
donava l'últim somriure,
el bosc era tot florit
i cantava el goig de viure.

(Les parelles, menys Caparrot i Alegria inicien el mutis per l'esquerra.)

ALEGRIA I CAPARROT :
Ai, nit d'amor i alegria,
nit de cançó i foc encès!
hem sortit de la masia
dos, i potser tornem tres!

(Segueixen desfilant, molt lentament i sense deixar de cantar les parelles.)

ALEGRIA.— Sóc feliç!
CAPARROT.— Estic content!
ELS DOS.— I em sembla que, pel que veig,
TOTS (*Els que queden i els que són fora.*)
Després d'anar a casament
també haurem d'anar a bateig!
(*Aquesta cançó ha d'ésser delicada i en to menor; cançó de despertar el dia. Així contrastarà més amb el cant final vibrant i en to major. Ara ja són fora les parelles. Queden Alegria i Caparrot.*)
ALEGRIA (*Mirant-lo i tornant-se vermella*).—Ai, Caparrot! Ara encara t'estimaré més!
CAPARROT.—Ai, Alegria! Ara sí que dormiré de gust! (*S'adorm dret, com sempre.*)
ALEGRIA (*Després d'una pausa, indignada*).—No dormis!
CAPARROT (*Es desperta alarmat*).—Altra vegada l'amo Salvi?
ALEGRIA.—No, home! Sóc jo!
CAPARROT.—Sí, vaja: la mestressa, ara.
ALEGRIA.—Que et sap greu?
CAPARROT (*Apropant-s'hi, abraçant-la i adormint-s'hi*).—Gens, reina dels gitanos.
ALEGRIA.—No em diguis reina dels gitanos.
CAPARROT (*Ronca.*)
ALEGRIA.—Desperta't! Sempre dorms!
CAPARROT.—No pas aquesta nit.
ALEGRIA.—Ai, Caparrot! Què hem fet aquesta nit?
CAPARROT.—Què hem fet? Una gitanada: hem trencat l'olla!
ALEGRIA (*Sense cap mena de dramatisme còmic*).—M'he perdut!
CAPARROT (*Estranyat*).—No, dona! No veus el camí? I allà baix la masia? Au, anem, anem a dormir, que ja és hora.
ALEGRIA.—No, Caparrot. No ens podem moure d'aquí.
CAPARROT.—Ah, no? Està vist que no podré dormir mai, vaja! Ni la nit de Sant Joan!
ALEGRIA.—La nit de Sant Joan no s'ha fet per dormir.
CAPARROT.—Doncs, per mi cada dia deu ésser Sant Joan.
ALEGRIA.—Que no n'estàs content de com l'has passat?
CAPARROT.—Molt! Si fos gos, de tan content que estic, remenaria la qua.
ALEGRIA (*Després d'un moment. Amb una lleu tranzició*).—No la deu haver passat tan bé l'amo Salvi.
CAPARROT.—L'amo Salvi? No ha volgut sortir. L'ha passat tancat a la masia.
ALEGRIA.—Sol?
CAPARROT.—No: també hi ha la vella Coronada.
ALEGRIA.—Ja m'extranyava a mi no haver-la vist! I per què no ha vingut?
CAPARROT.—Perquè no ha pogut.
ALEGRIA.—L'amo Salvi, potser?
CAPARROT.—L'amo Salvi no en sap res. A la Coronada l'he deixada lligada a la finestra de la golfa, després d'haverla embriagat. (*Mirant vers la dreta.*) Mira-te-la! Encara hi és... Veus? La quarta finestra...
ALEGRIA.—Sí! Ja li veig la cara.
CAPARROT.—No, no és la cara: és el... (*Li diu un mot a l'orella. Ella riu avalotadament. Ell també.*)
ALEGRIA.—Però, i per què ho has fet això?
CAPARROT.—Perquè està enamorada de mi i volia que em deixés tranquil. No veus que sóc tan bonic?
ALEGRIA (*Que no l'ha escoltat*).—Pobre amo Salvi. Vols creure que ara em fa llàstima?
CAPARROT.—I a mí també. I això que per a fer-me'n a mi, després dels

cope rebuts i les males cares, i les nits sense dormir!...

ALEGRIA.—A qui no ha tractat malament?

CAPARROT.—Es veritat. En tota la rodalia no hi ha qui no tingui un què dir del seu gènit.

ALEGRIA.—Però ara està desesperat.

CAPARROT.—I envellit.

ALEGRIA.—Des de què li varen robar la filla...

CAPARROT.—El feriren amb les mateixes armes que ell usava. Aquests segadors es veu que saben fer la pau. Perquè devien ésser ells, oi?, els que li prengueren la filla?

ALEGRIA.—Ells, sí.

CAPARROT.—Pobra senyoreta Mariàngela!

ALEGRIA.—Pobra, per què?

CAPARROT.—Dona, ella no hi tenia cap culpa... I pagar justs per pecadors!...

ALEGRIA.—Calla, calla! A la senyoreta Mariàngela, perquè ho sàpiguis, no l'han robada els segadors. Tot ha estat una comèdia d'acord amb ella. (*Caparrot, molt extranyat, obre uns ulls com unes taronges.*) Sí, home, sí... Ella s'ha deixat robar perquè no la robaven més que de broma, m'entens?

CAPARROT.—Ni gota!

ALEGRIA.—Ho han fet per a escarmentar el seu pare, l'amo Salvi... Encara no ho entens?

CAPARROT.—No. Per què l'havien d'escarmentar?

ALEGRIA (*Indignada de la incomprensió del xicot*).—Caparrot, ets més caparrot del que em pensava! Ets caparrot de noms i de fets!

CAPARROT (*Més indignat encara*).—Ah, sí? Així d'aquesta manera em tractes? Amb aquesta confiança? Amb aquests reganys? Però que et penses que ja som casats? (*Més indignat que mai.*) Bona nit! *nat que mai.*) Bona nit!

ALEGRIA (*Rient*).—Descansa de gust. (*Caparrot es que adormit dret i amb la facilitat de sempre. Per l'esquerra vénen Delfina, Mariàngela i Andreu.*)

ANDREU (*A Mariàngela*).—Aquest és el lloc que hem indicat al vostre pare abans no surti el sol.

ALEGRIA (*Corrent a l'encontre dels nouvinguts*).—Senyoreta Mariàngela!...

MARIANGELA.—Alegria! I el pare?

ALEGRIA.—Està bo, senyoreta Mariàngela... Està bo...

MARIANGELA.—Com deu haver patit?

ALEGRIA.—I de valent, creieu-me. Amb aquests dos dies que heu estat perduda, i que ell, desesperat, us ha fet cercar per tot arreu, se li han tornat els cabells blancs!

MARIANGELA.—Pobre pare!

ANDREU.—Us dol haver acceptat aquesta comèdia del rapte?

DELFINA.—I és clar, pobra criatura, que li deu doldre.

MARIANGELA.—Per ell, pel que deu haver sofert, sí. Però també us havia fet sofrir a vosaltres i bé calia tornar-lo al bon camí.

ANDREU.—Amb nosaltres no heu tingut cap mal tracte.

DELFINA.—Tots els segadors, en conèixer-vos, us han estimat.

MARIANGELA.—I jo a ells i a vosaltres. Si no us hagués estimat, perquè us veia bons i honrats no hauria fet el que he fet ni hauria donat aquest disgust al pare.

ANDREU (*Per Caparrot*).—I aquest?

ALEGRIA.—Es el meu promès. Dorm. Avui ja s'ho mereix: aquesta nit ha treballat molt. (*A Caparrot, amb grans crits.*) Caparrot! Desperta't, que ja has dormit prou avui.

CAPARROT (*Despertant-se*).—Que ja és hora d'anar a l'església?

ANDREU.—Es veu que té pressa!

ALEGRIA.—Oh, jo també en tinc! Me l'estimo molt encara que sembli una marmota.

CAPARROT (*Senyalant vers la dreta*).—Mireu, mireu quina gentada! Són els mitgers, que com cada any, per Sant Joan, vénen a festejar (*Han arribat les noies i els mossos de la masia. I han arribat els mitgers de Salvi. Són gent alegre, homes i dones vells i joves, vestida amb robes de festa. Vénen amb grans cistells de fruita, amb gerros de llet, amb pollastres, corones de roser i ginesta. Les dones vénen a cavall; cavalls guarnits amb flors i mantes policromes.*)

MUSICA

Núm. 14.—*Final*

SALVI.—Benvinguts sigueu tots a casa nostra.

MITGERS (*Enlairant els bastons florits de roses i ginesta*).—Visca l'amo Salvi! Visca l'amo Salvi i la companyia!

COR DE MITGERS:

Hem caminat tota la nit
per poder amb l'auba arribar.
I tot l'aire hem deixat florit
de tant cantar.
Perquè a més d'aquests presents
portem un ball i una cançó
que els nostres pits d'amor encên
i d'emoció.

SALVI.— La dansa balleu.
La cançó canteu!

(*Comencen a ballar: un ballet típic del XVII o el XVIII, per exemple. El cor acompanya la dansa amb el cant. Al final amb la intervenció d'Andreu el ritme d'aquest cant devindrà en ritme triomfal de sardana.*)

COR DE MITGERS:

La cançó nostra farà olor de terra
d'aigues tranquilles, d'escorça de pi
de bosc, de vinya, de camp i de serra
i d'ametllers en el bo de florir.
Fa olor de ginesta
i de romaní.
I fa olor de festa,
de sang i de vi.

ANDREU. També cantem nosaltres, i voldríem
fer de la vostra i la nostra una veu.
I així ben junts nostre cant sentirien
del Montserrat al Pireneu.
I a les olors de la nostra cançó
una de nova n'hi haurem de posar:
olor de germanor
i olor de llibertat!

(*Fineix la música.*)

MARIANGELA.—El pare! (*Per la dreta, recolzat en el vell Samuel va l'amo Salvo. Ja no és l'home fort i superb d'abans. Ha envellit, camina un xic corbat, té els cabells gairebé blancs, i un aspecte feble i acabat.*)

SAMUEL.—Amo Salvi: aquí tens la teva filla.

SALVI (*Amb una gran emoció, obrint els braços*).—Filla meva!

MARIANGELA (*Corrent-hi*).—Pare! (*Pare i filla s'abrasen plorant.*)

SAMUEL.—La falç dels segadors t'havia pres la filla, amo Salvi, i la falç que ells oposaven a les escopetes de la teva tropa manada, te la torna; la falç, que en justa venjança, podria segar vides, però que, en mans de gent honrada, sols sap segar espigues. Pensa-hi, amo Salvi, i aprèn a respectar els homes que la vida i la sort han posat sota teu.

SALVI.—Sí, Samuel, sí. Comprenc que teniu raó... Bé m'ha costat prou aprendre-ho. (*A Mariàngela.*) Si sabessis com he sofert! Jo em creia no tornar-te a veure mai més!

SAMUEL.—Però jo et deia que la tornaries a veure, que tornaria al teu costat. Els segadors no són com tu et creies que eren.

ANDREU (*Avençant un pas*).—Som gent humil, però digna i honrada. Fang del camí que l'altra gent trepitja i menyspreua. I no el mereixem pas aquest tracte. L'home que treballa no ha d'ésser tractat com una bèstia, perquè el treball no és pas una cosa vil. L'home que treballa ha d'ésser mirat amb amor, amb afecte, amb respecte i consideració. (*Van entrant per l'esquerra els segadors.*) La vostra filla al costat nostre no ha sofert cap dany. Tots l'hem respectada, tots l'hem estimada. No perquè fos la filla de l'amo: perquè era una dona, i els segadors catalans saben respectar les dones. Si no fóssim així, jo hauria pogut venjar-me del mal que vós m'heu fet: no hauríeu vist mai més la vostra filla, o bé l'hauríeu trobada morta. Aquí la teniu; aquests dos dies ha estat com la filla de tots. Si hem fingit que la raptàvem ho hem fet per a què vós també sabessiu què cosa és sofrir. Ara us prego que ens perdoneu.

DELFINA (*Agenollant-se*).—Perdó, senyor.

MARIANGELA.—Sí, pare! M'han tractat molt bé, són molt bons, m'estimen molt!

SALVI.—Aixequeu-vos, Delfina. Us perdono. I us dono les gràcies per haver-me tornat la meva filla.

SEGADORS.—Visca l'Andreu, el nostre cap de colla!

ANDREU.—I visca l'amo Salvi, companys!

SEGADOS.—Visca!

SAMUEL.—Ja ho veus si en són de generosos!

SALVI.—He après de perdonar: ja em faig vell.

SAMUEL.—No! Amb el perdó et fas més bo, més humà, et fas més home que mai!

ANDREU (*A l'amo Salvi*).—Ara nosaltres començarem el camí de retorn a les nostres terres del Priorat.

SALVI.—No, jo us prego que us quedeu a la festa. Al vostre costat em semblarà més alegra. A més a més, està a punt d'eixir el sol, que ara ja pica de valent, i serà millor que espereu el fosquejar: el camí se us farà més planer i agradós. (*Han arribat les noies i els mossos de la masia. I han arribat els mitgers de Salvi. Són gent alegre, homes i dones, vells i joves, vestida amb robes de festa. Vénen amb grans cistells de fruita, amb gerros de llet, amb pollastres, corones de roser i ginesta. Les dones vénen a cavall: cavalls guarnits amb flors i mantes policromes.*)

(*El cel ha devingut d'un groc d'or, cada vegada més brillant. La muntanya de Montserrat, com per miracle, com per una ilusió d'òptica, haurà anat avençant i engrandint-se. I ara, amb les últimes paraules de la cançó, ixen de rera ella els quatre primers raigs de sol del dia naixent.*)

TOTS.—
I a les olors de la vostra cançó
una nova n'hi haurem de posar:
olor de germanor
i olor de de llibertat!
Llibertat!
Llibertat!
Llibertat!

(*Fineix la música. Crits de joia i d'entusiasme. Tot és lluminós com en l'alba d'un món nou.*)

TELO

Al mas Sant Jordi, d'Altafulla, juliol de 1930.